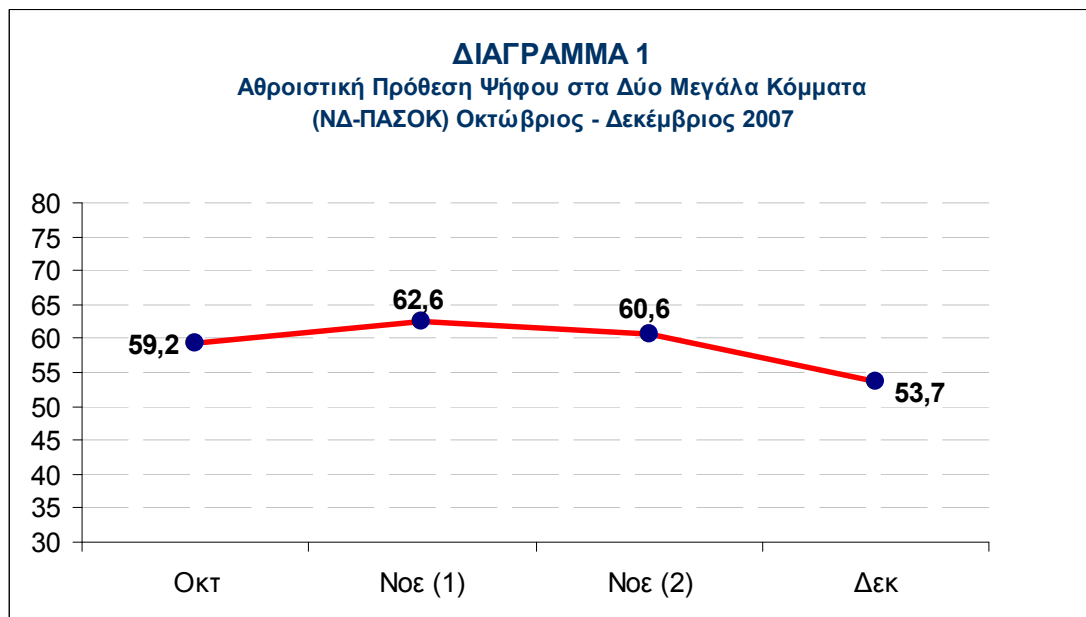

Το κομματικό σύστημα σε αναδόμηση. Τάσεις κοινωνικών, πολιτικών και εκλογικών ανακατατάξεων.

Τρισήμιση μήνες μετά τις εκλογές του Σεπτεμβρίου 2007 η πολιτική σκηνή της χώρας βρίσκεται σε κατάσταση αναδιάταξης και βαθύτατων διεργασιών. Η σημερινή συγκυρία είναι μια συγκυρία συμπύκνωσης διαδικασιών που συντελούνται σε κοινωνικό επίπεδο τα τελευταία χρόνια και που αρχίζουν να καταγράφονται πλέον στο επίπεδο των πολιτικών εκπροσωπήσεων, δηλαδή στο επίπεδο συγκρότησης και λειτουργίας των πολιτικών κομμάτων. Τρία είναι τα κυριότερα στοιχεία που συνθέτουν τη σημερινή κατάσταση του κομματικού συστήματος.

1. Η κρίση του δικομματισμού.

Από τις αρχές του 2007 είχε αρχίσει να σταθεροποιείται η τάση αποδέσμευσης σημαντικού μέρους του εκλογικού σώματος από τα δύο κόμματα διακυβέρνησης. Από τον Μάιο του 2007 άρχισε να καταγράφεται, επίσης, μια *ιδιαίτερης έντασης* απαξίωση του πολιτικού συστήματος και της αποτελεσματικότητάς του, ένταση που προδίκαιζε ότι θα ήταν εξαιρετικά απίθανη η εκλογική της απορρόφηση από τα δύο μεγάλα κόμματα. Έτσι, στις εκλογές του Σεπτεμβρίου 2007 καταγράφηκε μια πτώση του δικομματισμού περίπου κατά 6 ποσοστιαίες μονάδες (επί των εγκύρων ψήφων), ενώ αυξήθηκε σε σχέση με τις Βουλευτικές εκλογές του 2004 και η αποχή κατά 3 περίπου μονάδες (επί του εκλογικού πληθυσμού). Με άλλα λόγια, μεταξύ 2004-2007 αποδεσμεύτηκε από την εκλογική επιρροή των δύο μεγάλων κομμάτων ένα ποσοστό που αγγίζει περίπου το 10% του συνολικού εκλογικού σώματος. Η πολιτική και εκλογική αυτή μετατόπιση είναι σχεδόν «εκρηκτική» και σαφώς έχει υποτιμηθεί στη μετεκλογική δημόσια συζήτηση. Η τάση αυτή συνεχίστηκε και μετά τις εκλογές του Σεπτεμβρίου, εντάθηκε μάλιστα τόσο λόγω των κυβερνητικών πολιτικών όσο και λόγω της κρίσης του ΠΑΣΟΚ (βλ. *Διάγραμμα 1*).

Πηγή: VPRC, Χρονοσειρά Ερευνών Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 2007, Αστάθμιστα Δεδομένα.

Η κρίση του δικομματισμού δεν ισοδυναμεί απλώς με την κρίση των δύο κομμάτων εξουσίας (αν και βεβαίως την εμπεριέχει). Στην ουσία πρόκειται για κρίση του μεταπολιτευτικού πολιτικού και κομματικού συστήματος, το οποίο βρίσκεται σήμερα σε μια **κατάσταση δομικής ακινησίας**. Δεν παράγει αποτελέσματα ούτε στο επίπεδο των (κατεστημένων) κρατικών πολιτικών ούτε στο επίπεδο των κοινωνικών αναγκών. Δεν μπορεί να βρει δικλείδες συναίνεσης, αλλά ούτε και να δημιουργήσει σαφείς ανταγωνιστικούς (κομματικούς) πόλους. Επιδιώκει να διατηρήσει ρυθμιστικές πολιτικές στο επίπεδο της κρατικής διαχείρισης, αλλά έχοντας παραχωρήσει στην αγορά ζωτικότατους χώρους «μεταρρυθμιστικής» πρακτικής. Η δομική κρίση του δικομματικού πολιτικού συστήματος ερμηνεύει το γεγονός ότι την (εκλογική) πτώση του ενός κόμματος δεν την καρπούται πλέον το άλλο, αλλά αντίθετα η πτώση του ενός παρασύρει και το άλλο (**ΠΙΝΑΚΑΣ 1**).

ΠΙΝΑΚΑΣ 1: Κυβέρνηση που μπορεί να αντιμετωπίσει καλύτερα τα προβλήματα της χώρας

	Νοέμβριος '07	Δεκέμβριος '07
Κυβέρνηση ΝΔ	23.9	22.8
Κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ	16.6	16.9
Καμία από τις δύο	50.1	55.1
Και οι δύο	5.2	2.2
ΔΓ/ΔΑ	4.1	3.1

Πηγή: VPRC, Χρονοσειρά Ερευνών Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 2007.

Για τους λόγους αυτούς, η σημερινή κρίση του δικομματισμού δεν θα απορροφηθεί εύκολα από τα δύο κόμματα εξουσίας. Στην πραγματικότητα, **βρισκόμαστε στις απαρχές ευρύτατων αλλαγών στη μορφή των κομμάτων, στη μορφή του κομματικού συστήματος, αλλά και στον πυρήνα των πολιτικών σχέσεων εκπροσώπησης**. Αυτή είναι και η ουσιαστική διαφορά μεταξύ της σημερινής περιόδου από αυτήν του 1996, όταν και τότε τα δύο κόμματα εξουσίας βρέθηκαν με παρόμοια εκλογικά ποσοστά, χωρίς όμως αυτό να συνδέεται με το ευρύτερο πολιτικό σύστημα της εποχής και τα πολιτικά του εργαλεία.

Πρέπει, επίσης, να συνυπολογιστεί στη σημερινή συγκυρία και το στοιχείο της σχεδόν πλήρους απαξίωσης του πολιτικού προσωπικού των δύο κομμάτων εξουσίας στο πεδίο της κοινωνικής αντιπροσώπευσης (με ελάχιστες εξαιρέσεις στους ηγετικούς πυρήνες), γεγονός που στερεί από αυτά τις δυνατότητες διαμεσολάβησης και άρθρωσης πειστικών πολιτικών και πρακτικών.

2. Στασιμότητα και πτωτική τάση για ΠΑΣΟΚ – ΝΔ

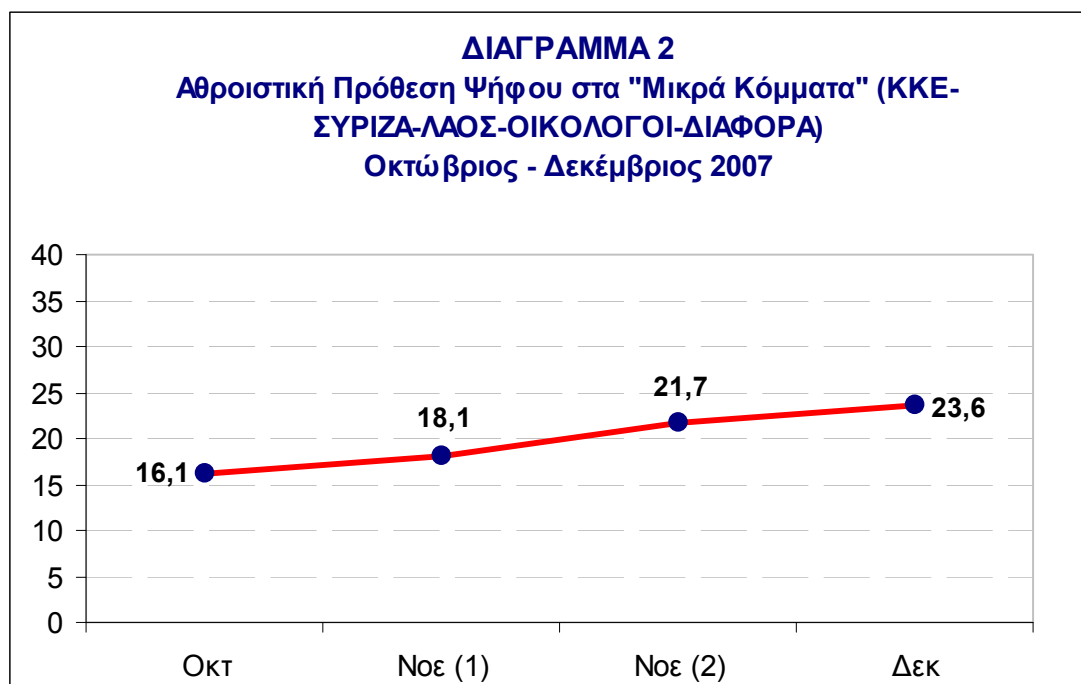
Η νίκη της ΝΔ στις εκλογές του Σεπτεμβρίου 2007 ήταν από καιρό πριν «προεξοφλημένη». Ωστόσο, η καθολική υπεροχή της έναντι του ΠΑΣΟΚ (δείκτες εικόνας κομμάτων, ικανότητας διακυβέρνησης, ατομικών προσδοκιών, εικόνας ηγετών), δεν απέτρεψε την εκλογική φθορά που καταγράφηκε σε περίπου 3,5 ποσοστιαίες μονάδες (επί των εγκύρων ψήφων). Η εικόνα υπεροχής εξακολουθεί να καταγράφεται και σήμερα, όμως σε αρκετά χαμηλότερα επίπεδα. Το μεγαλύτερο πρόβλημα για την κυβέρνηση είναι ότι, με τη δεύτερη εκλογική της νίκη έχει αναλωθεί όλο σχεδόν το απόθεμα συναίνεσης από την κοινή γνώμη που διέθετε. Εμφανίζει σήμερα έντονες πτωτικές τάσεις και, ενώ διατηρεί ακόμη προβάδισμα έναντι του ΠΑΣΟΚ, τα ποσοστά της εκτιμάται ότι κυμαίνονται κάτω από το όριο του 40%. Με συνθήκες δομικής κρίσης του δικομματισμού, υπό το βάρος της

(αναπόφευκτης) κυβερνητικής φθοράς και φέροντας πλέον ακέραιη την ευθύνη για τα δομικά προβλήματα της διακυβέρνησης, φαίνεται εξαιρετικά δύσκολο να ανακάμψει εκλογικά πάνω από το όριο αυτό, το πιθανότερο είναι να κινηθεί πολύ κάτω από αυτό. Το ισχυρότερο – και, ίσως, μοναδικό πλέον – όπλο της παραμένει η εικόνα του Κ.Καραμανλή.

Η εκλογική εσωκομματική νίκη του Γ.Παπανδρέου στο ΠΑΣΟΚ δεν έχει μέχρι στιγμής αποτυπωθεί σε μια ανατροπή των πολιτικών συσχετισμών. Το πρόβλημα του ΠΑΣΟΚ έχει τρεις διαστάσεις: α) έχει ασαφή κοινωνική συμμαχία, γεγονός που εκλογικά εκφράζεται πλέον με ένα «άμορφο πολυσυλλεκτισμό», χωρίς συμπαγή «κοινωνικό κορμό», β) έχει ασαφές πολιτικό-προγραμματικό στίγμα στην κοινωνία, γ) έχει πρόβλημα εικόνας στελεχών, κυρίως στο μεσαίο και τοπικό στελεχειακό δυναμικό του. Το κόμμα αυτό βρίσκεται σήμερα σε μια απολύτως μεταβατική κατάσταση, με άγνωστη έκβαση. Καλείται να επαναπροσδιορίσει προγραμματικά τις κοινωνικές του συμμαχίες, να «ξεκαθαρίσει» το πολιτικό του στίγμα και να ανανεωθεί στελεχειακά. Η τριπλή αυτή μετάβαση συντελείται στο έδαφος μιας σημαντικότητας φθοράς του παλαιού κομματικού προτύπου, κάτι που δυσχεραίνει και επιβραδύνει την έξοδο από την κρίση. Το ΠΑΣΟΚ σήμερα παρουσιάζει εικόνα εκλογικής στασιμότητας και διαρροών, κυρίως προς το χώρο του ΣΥΡΙΖΑ και εν γένει την αριστερά. Η εκλογική δυναμική του κινείται στα επίπεδα του 36-37%.

3. Αύξηση της αντιδικομματικής ψήφου – Ανοδος της αριστεράς

Από την κρίση του πολιτικού συστήματος και των κομμάτων εξουσίας ενισχύονται αυτή τη στιγμή όλοι οι υπόλοιποι πολιτικοί χώροι, ο ΛΑΟΣ στο χώρο της υπερ-συντηρητικής δεξιάς, το ΚΚΕ και ο ΣΥΡΙΖΑ στο χώρο της αριστεράς, αλλά και οι Οικολόγοι στον «κεντροαριστερό» χώρο. Το άθροισμα των «μικρών» αντιδικομματικών δυνάμεων προσεγγίζει κατ'εκτίμηση τη στιγμή αυτή το 25% του εκλογικού σώματος, παρουσιάζοντας τάσεις συνεχούς ανόδου (βλ. *Διάγραμμα 2*).

Πηγή: VPRC, Χρονοσειρά Ερευνών Νοεμβρίου-Δεκεμβρίου 2007, Αστάθμιστα Δεδομένα.

Από τα κόμματα αυτά, αναμφισβήτητα στη σημερινή φάση τη μεγαλύτερη δυναμική εμφανίζει ο χώρος του ΣΥΡΙΖΑ και αυτό για δύο λόγους: α) γιατί καταφέρνει με τον κινηματικό ριζοσπαστισμό του να υπερφαλαγγίζει για πρώτη φορά το ΚΚΕ από τα αριστερά και να γίνεται δέκτης της πολιτικής αλλά και «πολιτιστικής» διαμαρτυρίας εκτεταμένων κοινωνικών στρωμάτων νέων εργαζομένων στον ιδιωτικό τομέα, β) γιατί καταφέρνει να εκμεταλευτεί τη δομική κρίση του ΠΑΣΟΚ και να γίνεται πόλος υποδοχής κοινωνικών στρωμάτων που αποδεσμεύονται από αυτό. Το εύρος δηλαδή που τείνει να καταλαμβάνει ο χώρος αυτός στην πολιτική σκηνή έχει διευρυνθεί πάρα πολύ και αυτό σε συνδυασμό με το γεγονός ότι για πρώτη φορά στην ιστορία του εμφανίζει ιδεολογική συμπαγότητα του προσδίδει σημαντικές κοινωνικές και εκλογικές δυνατότητες. Ο χώρος αυτός βρίσκεται, σε σχέση με τα άλλα «μικρά» κόμματα, σε μεγαλύτερη ιδεολογικο-πολιτική συνάφεια με τα κοινωνικά στρώματα που αποδεσμεύονται από το δικομματισμό και που κατά κύριο λόγο είναι άνθρωποι νεότερων ηλικιακών ομάδων, κάτοικοι αστικών κέντρων και εργαζόμενοι στον ιδιωτικό τομέα. Η αναμενόμενη εκλογή Τσίπρα στην προεδρία του Συνασπισμού αναμένεται να διαφοροποιήσει ριζικά τους εκλογικούς συσχετισμούς, ιδιαίτερα στο «νεαρότερο εκλογικό σώμα» (18-45 ετών), αλλά και να αυξήσει το «αντιδικομματικό ρεύμα» στην κοινωνική αυτή κατηγορία.

Οι δυνάμεις του ΚΚΕ και του ΛΑΟΣ εμφανίζονται σταθερές, με μικρές μάλιστα αυξητικές τάσεις. Όσο η «δεξαμενή» της κοινωνικής διαμαρτυρίας απέναντι στο πολιτικό σύστημα θα γεμίζει, τόσο περισσότερες θα είναι οι πιθανότητες των δύο αυτών κομμάτων να διευρύνουν την επιρροή τους, η οποία εδράζεται κυρίως στα πιο χαμηλά λαϊκά («φτωχά») κοινωνικά στρώματα, στον αγροτικό πληθυσμό και στις μεγαλύτερες ηλικιακές ομάδες.

Μια αξιοσημείωτη διεργασία, τέλος, στο χώρο της πολιτικής σκηνής αφορά το ρεύμα των Οικολόγων. Παρά το γεγονός ότι ακόμα χαρακτηρίζεται από μεγάλη ρευστότητα, ωστόσο αρχίζει να καταγράφεται με συστηματικότητα λίγο πάνω από τα επίπεδα της ποσοστιαίας μονάδας. Δεν αποκλείεται η συνέχιση των φυγόκεντρων τάσεων στο ΠΑΣΟΚ, να αυξήσει την εκλογική δυναμική του χώρου αυτού, ο οποίος με βάση τη «συμβατική» πολιτική ορολογία τοποθετείται μάλλον στην «κεντροαριστερά» και ως εκ τούτου μπορεί να αποτελέσει ένα αναπάντεχο ανταγωνιστή για το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης.